

Насустрач газаваму крызісу

Круглы стол у рэдакцыі «ARCHE»

У круглым сталё, які адбыўся 2 чэрвеня, узялі ўдзел галоўны рэдактар інтэрнэт-сайту «Наше мнение» **Сяргей Панькоўскі**, старшыня назіральнай рады Інстытуту прыватызацыі і мэнэджменту **Павал Данейка**, галоўны рэдактар газеты «Наша Ніва» **Андрэй Дынько**, палітычны тэхноляг **Аляксандар Фядута**, дырэктар сацыямэтрычнай лябараторыі «Новак» **Андрэй Вардамацкі** і галоўны рэдактар «ARCHE» **Валер Булгакаў**.

Андрэй Дынько: Я б папрасіў сп. Вардамацкага вельмі агульна акрэсьліць, якімі тэндэнцыямі характарызувалася разьвіцьцё беларускай грамадзкай думкі з 2001 г. да 2006 г. Ці можна з гэтага вывесці, як яны будуць разгортвацца да 2011 г.?

Андрэй Вардамацкі: Калі казаць у тэрмінах колькасных, то насамрэч зьменаў не адбылося. У чыста колькасным сэнсе зьменаў аб'ёму пратэставага электарату (называйце яго як хочаце) няма. Ёсьць адкрышталізаваны электарат Лукашэнкі і адкрышталізаваны пратэставы электарат. Уся дынаміка разгортвалася ня ў колькасных, працэнтавых адносінах. Ні ў воднай з абазначаных катэгорыяў колькасных зьменаў не адбылося — адбыліся якасныя зьмены. І базавай зьменай можна назваць узмацненьне энэргетыкі меншын, якое выявілася на Плошчы і пасля Плошчы і выяўляецца цяпер.

Адносна таго, якія зьмены адбываюцца цяпер: мне здаецца, самай важнай зьменай ёсьць зьяўленьне новых актараў. Я маю на ўвазе зьяўленьне вялікай колькасыці новых людзей, здольных сваімі паводзінамі выказаць сваю палітычную пазыцыю.

Але гэта цягне за сабой істотныя палітычныя арганізацыйныя наступствы. Калі абазначыць у выглядзе круга ўсё поле беларускай апазыцыі, то раней новапрыбылыя займалі невялікі сэгмэнт, а ў асноўным гэта была так званая арганізаваная апазыцыя. Цяпер сэгмэнт новапрыбылых усё больш і больш павялічваецца.

І тут будзе адбывацца адна з самых істотных драмаў — калі ня самая важная! Калі яны ня знойдуць паразуменьня між сабой, узьнікне сумятня — гэта адзін варыянт падзеяў. Другі варыянт падзеяў: ньюкамэры цалкам становяцца дамінантай. І мы бачым ужо шмат прыкладаў гэтага. Трэці варыянт — кумулятыўны эфэкт: калі яны знаходзяць паміж сабой вельмі добрыя варыянты ўзаемадзеяньня, то выйдзе спалучэньне энэргетыкі ньюкамэраў з досьведам нашых традыцыйных палітыкаў.

Галоўнае пытаньне, якое павінна так ці іначэй вырашыць цяпер «топавая» апазыцыя, гэта пытаньне пра стратэгію. На каго арыентавацца: на электаральную баль-

шыню ці на актыўную меншыню? Тут цяпер разгортваецца тэарэтычная драма: ёсць аргументы на карысць аднаго і другога. Асабіста я прыхільнік другой канцэпцыі — актыўнай меншыні, бо электаральнай большыні ў праціўнікаў Лукашэнкі ў Рэспубліцы Беларусі ня будзе ніколі. Дзеля мэдычнай сытуацыі, дзеля асаблівасцяў нацыянальнага характару, дзеля эканамічнай сытуацыі й г. д. У сэнсе зменаў гэтая большыня не адыграе ніякае ролі.

Сяргей Панькоўскі: Ня варта забываць, што прынцып большыні і прынцып выбару ёсць элементамі дэмакратычнай сыстэмы. Беларуская сыстэма не дэмакратычная, а аўтарытарная: яна ў прынцыпе не арыентуецца на выяўленьне думак і рэалізацыю волі народу як канстытуцыйнага прынцыпу. Бессэнсоўна было б пытацца, ці падтрымлівае большыня Івана Жажлівага. Які быў рэйтынг Сталіна? У Беларусі мы сёння маем рэжым, які, па-першае, у прынцыпе не разьлічаны на зьмяняльнасць палітычнага кіраўніцтва (акрамя тых выпадкаў, калі яно само будзе прымаць рашэньне пра ўласную зьмену). Па-другое, ён не разьлічаны на тое, каб кіравацца вольна выяўленай думкай насельніцтва. Таму я, як і А. Вардамацкі, прыхільнік прынцыпу «актыўнай меншыні», бо, на мой погляд, ува ўмовах аўтарытарызму звычайныя дэмакратычныя прынцыпы не працуюць паводле вызначэння.

Андрэй Вардамацкі:
Электаральнай большыні ў праціўнікаў Лукашэнкі ў Беларусі ня будзе ніколі. Дзеля мэдычнай сытуацыі, дзеля асаблівасцяў нацыянальнага характару, дзеля эканамічнай сытуацыі й г. д. У сэнсе зменаў гэтая большыня не адыграе ніякае ролі.

Валер Булгакаў: Хацелася б сфакусавацца на больш пярэтых пытаннях. У мяне ёсць прасьцютка антрапаморфная тэорыя: Беларусь пры Лукашэнку, як і пры Машэраву й іншых кіраўніках, была «прадажнай дзеўкай», якая прадавала Расеі свой гонар. Гэты «гонар» складаўся зь яе этнічнай своеасаблівасці — мовы, культуры, аўтэнтчных традыцыяў і г. д. Расейская імперыя заўсёды заахвочвала асыміляцыю, і акурат гэтай тэндэнцыяй былі выкліканыя беспрэцэдэнтныя інвэстыцыі ў беларускую прамысловасць пачынаючы з канца Другой сусьветнай вайны. Японскі палітоляг Кімітака Матсузата пісаў, што нібыта савецкае кіраўніцтва столькі інвэставала ў Беларусь пасля 1945 г. таму, што тут загінуў кожны трэці. Але насамрэч падзеі Другой сусьветнай вайны проста паказалі, што беларусы значна больш, як украінцы ці прыбалты, захоўваюць ляжальнасць імперскай мэтраполіі. Каб нарасьціць яе і прадухіліць магчымасць ператварэння беларусаў у нацыю, імперыя кінула яшчэ большыя сілы. Лёгіка савецкага капіталу была такая ж, як у заходняга: і першы, і другі імкнуліся ў зону «павышанай інстытуцыйнай стабільнасці».

З гэтага пункту гледжаньня, апошнія газавыя інцытывы кіраўніцтва Расеі паказваюць, што там пачалі ўсведамляць, што Беларусі ўжо няма чаго прадаваць у сымбалічным пляне. Беларусы сталі амаль такія самыя, як і расейцы, таму рэсурс «продажу гонару» практычна скончаны. Калі гэтая лёгіка слушная, то нас непазьбежна чакае сур'ёзнае павышэньне цэнаў на газ.

Павал Данейка: Аўтарытарны рэжым — гэта зусім ня тое, што таталітарны. Таталітарныя маюць большую ўстойлівасць, але яны ўсё адно маюць свой цыкль

жышчця. Аўтарытарныя маюць меншую ўстойлівасць і таксама маюць свой цыкль жышчця. Яны ператвараюцца ў дэмакратычныя і наадварот — мы гэта бачылі. Талітарны зазвычай даўжэйшы за цыкль жышчця чалавека, бо цыкль жышчця ідэі большы за цыкль жышчця харызмы.

Калі паглядзець на аўтарытарныя рэжымы, то яны па-рознаму змяняліся. Недзе, дзе не было ўнутранага напружаньня й існавала магутная вонкавая падтрымка, яны існавалі да сьмерці кіраўніка, недзе — раней сканчаліся. Але галоўнае, што цыкль жышчця ідэі даўжэйшы за цыкль жышчця харызмы.

Наконт расейскага фактару. Я думаю, што ён увогуле ніякага ўплыву ня мае на тое, што адбываецца тут. Па вялікім рахунку, Расея рэальна ня мае ніякай замежнай палітыкі: апошнім часам гэтая замежная палітыка замяняецца замежнай палітыкай «Газпрому». І гэта вялікі крок наперад, бо зьяўляюцца хаця б нейкія рацыянальныя асновы замежнай палітыкі — хай сабе прымітыўныя, але яны дазваляюць весці з Расеяй дыялёг. І мы бачым, што спробы Расеі, якія яна рабіла, выкарыстоўваючы вонкавыя інструмэнты, весці замежную палітыку ў дачыненні да Польшчы, Прыбалтыкі, Украіны, нічым ня скончыліся. Былі ўва ўсіх часовыя непрыемнасці, але вынікаў ніякіх! Таму, мне падаецца, вельмі перабольшваюцца ўвесь час у аналізе беларускай сытуацыі магчымасці Расеі.

Але газавая праблема — цяпер у зусім іншым кантэксьце. Як я сказаў, замежная палітыка Расеі на сёння — гэта вонкавыя інтарэсы «Газпрому». Тэмп капіталізацыі «Газпрому» ёсьць асновай замежнай палітыкі Расеі. Таму няма ніякіх сумневаў, што газ будзе прадавацца для Беларусі дорага. І няма ніякіх сумневаў, што ў бліжэйшыя гады ён будзе дарагім і ў Расеі. 300 млрд USD капіталізацыі — гэта не мяжа. Ёсьць куды расьці, і ў некаторых людзей у Расеі ёсьць мара стаць першай кампаніяй па капіталізацыі ў сьвеце. Гэта сур'ёзная мара, вакол якой ідзе ажыятажнае абмеркаваньне.

Што гэта азначае для Беларусі? Па вялікім рахунку, нічога! Цана ў 100 даляраў за 1000 кубамэтраў ня зробіць якога-небудзь істотнага ўплыву на разьвіцьцё эканомікі. Ну, магчыма, нейкае скарачэньне тэмпаў росту, пэўныя цяжкасьці ў пэўных прадпрыемстваў. Але беларуская эканоміка мае зусім іншую структуру, чым, напрыклад, украінская, для якой павышэньне цэнаў на газ — цяжкая хвароба. У сабекошце асноўных украінскіх прадуктаў на замежным рынку газ займае значную частку, у Беларусі такіх прадпрыемстваў — па пальцах адной рукі пералічыць можна: фаянсавашклянныя, «Азот» і яшчэ некалькі. Гэта невялікі сэгмэнт беларускай эканомікі. Астатнія прадпрыемствы атрымаюць вельмі апасродкаванае ўзрастаньне выдаткаў. Ясна, што калі ў нас у 2 разы ўзрастае цана на газ, а яна складае 50 % у электрычнасьці, то цана электрычнасьці ўжо не вырастае ў 2 разы. А цана электрычнасьці ў сабекошце прадукцыі, напрыклад, 10 % — адпаведна, у канчатковым росьце цэнаў на прадукцыю мы атрымліваем зусім прымальны працэнт, які можа быць элімінаваны актыўнымі дзеяньнямі па разьвіцьці бізнэсу.

Пры гэтым «труба», якой дамагаецца Расея, аддадзеная ня будзе. Гэта вельмі моц-

**Павал Данейка:
«Труба», якой
дамагаецца
Расея,
аддадзеная
ня будзе. Гэта
вельмі моцнае
рашэньне:
Беларусь,
маючы «трубу»,
заўжды будзе
мець інструмэнт
для
абмежаваньня
росту цаны
на газ.**

КРУГЛЫ СТОЛ

нае рашэнне: Беларусь, маючы «трубу», заўжды будзе мець інструмент для абмежавання росту цаны на газ. Ува Украіне як была прапорцыя кошту газу і кошту транзыту, які забяспечваў нейкі аб'ём газу бясплатна, так яна і засталася! У Беларусі тое самае адбудзецца. У нас ёсць, напрыклад, 25 % газу, які мы атрымліваем за транзыт; падымецца цана на газ — падымецца і цана на транзыт, і тыя ж 25 % газу застаюцца. Гэтая зброя насамрэч дастаткова абмежаваная.

Валер Булгакаў: Але калі павышэнне адбудзецца, гэта стане шокам для ідэалгічнай ідэнтычнасці рэжыму.

Павал Данейка: Я б хацеў пагадзіцца. Уся цяперашняя ідэалгія тлумачыць: «Паглядзіце, як ім кепска, гэтым прыбалтам і ўсім астатнім сьмелычакам, якія рызыкнулі пайсці ўва ўласнае плаванне. Ім увесь час закручваюць гайкі, і таму яны кепска жывуць». Але калі нам падымуць цану, тады ўзьнікае пытанне: а за што мы ўвесь гэты час, як сказаў Булгакаў, «Расеі гонар аддавалі»? Атрымліваецца, за проста так? І гэта будзе шокам.

**Сяргей
Панькоўскі:
Расея, прынамсі
да апошняга
дня, была
важнай
складовай
часткай
ідэалгічнага
поля,
выбудаванага
вакол
беларускага
прэзідэнта як
геапалітычны
аргумент.**

Аляксандар Фядута: Я ня згодны з тым, што будзе шок. Асновы цяперашняй дзяржаўнай прапаганды будуюцца не на тым, што курс правільны, а — прэзідэнт правільны (як пішацца вось у нумары «ARCHE», дзе аналізуецца часопіс «Планета»). Ён знаходзіць адзіна правільныя рашэнні. Цэнтральнай фігурай застаецца асоба «ўлюбёнага кіраўніка», і кіраўнік падрыхтаваў грамадскую думку да таго, што Расея — сволач і ўсё, што яна будзе нам прапаноўваць, няправільна. Ён абсалютна спакойна здольны вадзіць сваю частку электрарату 40 гадоў па пустэльні.

Дзяржаўная ідэалгічная машына камэнтуюе асноўныя тэзісы кіраўніка дзяржавы. Найбольш яскрава гэта відаць па герархіі выступоўцаў: чым больш блізкая да прэзідэнта фігура выступае, тым больш яна абмежаваная ў выбары сродкаў і тым больш дакладна цытуе. І так далей, аж да спадара Зімоўскага ці хто там яшчэ (я не гляджу беларускай тэлевізіі), якія ўжо забяўляюцца напоўніцу, але — зноў жа! — у рамках пастуляты, выказанага Аляксандрам Рыгоравічам.

Расея ні на што не ўплывае. Гэта вельмі заўважна па Украіне. Пазыцыя Расеі прывяла да проста супрацьлеглага выбару ў 2004 г. — на цяперашніх парламэнцкіх выбарах яе было не відаць і не чуваць: Паўлоўскі, які прывёз цэлую каманду на праграму Савіка Шустэра, ціха скрыгатаў зубамі, бачачы, як украінскія палітыкі ўва аўдыторыі пасьмейваліся з усяе гэтае кляўнады. І гэтаксама на наступны дзень сьмяяўся Кіеў: «Жырыноўскага бачыў? — Бачыў. Дурань!» Пасья таго, як асабісты рэсурс Пуціна быў выкарыстаны на марна ўва Украіне, ён ня будзе запатрабаваны і ў Беларусі. Нейкая частка насельніцтва нэрвова адрэагуе на напружаныя адносіны паміж двума прэзідэнтамі, але іншых фігураў, здольных хаця б крыху ўплываць на сытуацыю ў Беларусі, у Расеі ў запасе ўжо не засталася.

Андрэй Вардамацкі: Насамрэч вельмі тонкі дэтэрмінантны слой, які нешта вызначае. Прапаганда (і адпаведныя камэнтары) працуе тады, калі гэта трапляе на падрыхтаваную глебу і на інфармацыйную патрэбу. І якімі б ні былі блізкімі і як бы

дакладна ні цытавалі кіраўніка ўсе наступныя ступені герархіі, які б ні быў асабісты рэсурс, якія б перадачы ні рабіліся, усё ж адбудзецца эфэкт, які я называю «18 %». Самы нізкі за ўсю гісторыю рэйтынг у Лукашэнкі быў у познюю восень 2001 г. Гэта адбылося тады, калі файна працавала тэлевізія, радыё і г. д. Проста адбылося павелічэнне цэнаў на камунальнае абслугоўванне. І тут базавае эканамічнае пытанне палягае ў наступным: ці вытрымае гэта эканоміка Беларусі?

Я не эканаміст, але я ведаю іншыя пункты гледжання, якія зь вельмі вялікай колькасцю аргументаў кажуць, што ня вытрымае. У Расеі няма ніякіх магчымасцяў уплываць на Беларусь. Але газ дае магчымасць ажыццяўляць сацыяльныя праграмы, трымаць такую колькасць людзей у форме, такую колькасць ідэолягаў... Рэальнага ўздзеяння гэтай цэнавай газпромаўскай пазыцыі ня ведае ніхто! Невядома, ударыць гэтае павышэнне па Беларусі ці ня ўдарыць.

Аляксандар Фядута: Пасья таго моманту, калі Расея адпусціць цэны на газ (раней я гэта звязваў з уступленьнем Расеі ў СГА, бо тады ў яе зьяўляецца нагода), плюс год і яшчэ паўгоду — і мы ляжым.

Андрэй Вардамацкі: Падтрыманне эканамічнага дабрабыту бяз газавай падаткі азначае пераход на зусім іншыя спосабы мэнэджмэнту эканомікі: разьвіццё малога і сярэдняга бізнэсу, пераход на новыя тэхналогіі ў 6—7 базавых экспартаўтваральных прадпрыемствах і эканамічную свабоду. Гэта пацягне за сабой такі вал агульных сацыяльных наступстваў, які прывядзе да зьменаў.

Сяргей Панькоўскі: Я таксама лічу, што расейскі істэблішмэнт ня мае ніякіх інструмэнтаў простага палітычнага ўплыву на Лукашэнку. Але Расея, прынамсі да апошняга дня, была важнай складовай часткай ідэалягічнага поля, выбудаванага вакол беларускага прэзыдэнта як геапалітычны аргумэнт.

Ці прывядзе павышэнне цэнаў да пагаршэння эканамічнай сытуацыі? Мы ведаем, што таталітарныя і аўтарытарныя рэжымы цудоўна існуюць у бедных краінах. Я лічу, што менавіта павышэнне ўзроўню жыцця, эканамічны дабрабыт

ёсць важнымі фактарамі дэмакратычных пераменаў. Я ня думаю, што зьніжэнне ўзроўню жыцця ў Беларусі выкліча дэмакратычную рэакцыю ў адказ. Яно можа выклікаць рэакцыю, зьвязаную зь незадавальненнем канкрэтным лідэрам. Але рэжым, які можа прыйсці ў выніку яе, не абавязкова будзе дэмакратычны.

Якраз павышэнне ўзроўню жыцця ёсць фактарам дэмакратызацыі, бо яно вядзе да павышэння ўзроўню патрэбаў, у тым ліку палітычных.

Андрэй Вардамацкі: Ёсць адна з базавых пазыцыяў канцэпцыі свабоды: пры задавальненні патрэбаў ніжняга ўзроўню абвастраюцца патрэбы вышэйшага ўзроўню. І задавальненне матэрыяльных патрэбаў цягне за сабой абвастрэнне патрэбаў, зьвязаных з інфармацыяй, духоўнай сфэрай, самарэалізацыяй, эстэтычнымі патрэбамі. Таму і ў выпадку падзення матэрыяльнага становішча сацыяльнае напружань-

**Сяргей
Панькоўскі:**
Я ня думаю,
што зьніжэнне
ўзроўню жыцця
ў Беларусі
выкліча
дэмакратычную
рэакцыю
ў адказ. Яно
можа выклікаць
рэакцыю,
зьвязаную зь
незадавальнен-
нем канкрэтным
лідэрам. Але
рэжым, які можа
прыйсці
ў выніку яе,
не абавязкова
будзе
дэмакратычны.

КРУГЛЫ СТОЛ

не будзе ўзрастаць, і ў выпадку матэрыяльнага росту ў цяперашніх інфармацыйных структурах сацыяльнае напружаньне будзе таксама ўзрастаць. Вось у чым палягае парадокс. Эканамічныя варыянты сцэнароў разьвіцьця вядуць да аднаго выніку.

Павал Данейка: Наконт эканомік. Усе гэтыя размовы, што Расея ёсьць спонсарам Беларусі, пустыя. Пытаньні баянсу — невідавочныя, бо Беларусь таксама ёсьць спонсарам Расеі. Ёсьць іншыя рэчы, якія мы ствараем для расейскай эканомікі і якія дазваляюць там зарабляць грошы. Ніхто не спрабаваў падлічыць агульны баянс. Акрамя Лукашэнкі, які заяўляў, што ня ўсё так проста, што ня толькі нас фундуець, але і мы фундуем. І ён мае рацыю! Беларускае эканоміка і палітыка (у тым ліку

Аляксандар Фядута: Лёс Сідорскага будзе вартым жалю незалежна ад таго, чым сконцацца перамовы пра газ. У кожным разе яны сконцацца адстаўкай прэм'ера.

ваенная) ствараюць масу прэфэрэнцыяў і магчымасьцяў для расейскай. Так што баянс магчымы. Ён можа быць адмоўны, але гэта не выглядае дужа катастрафічна.

Зь іншага боку, газ — важная рэч, але галоўнае для беларускай эканомікі — гэта нафта. На сёньняшні дзень цэны на нафту вызначаюць дынаміку разьвіцьця беларускай эканомікі. У мінулым годзе адбылося ператварэньне Эўразьвязу ў першага экспартнага партнёра Беларусі — гэта сьведчыць пра кардынальныя зьмены ў структуры беларускай эканомікі. У мінулым годзе на Заходнюю Эўропу, на ЭЗ прыпадала 45 % беларускага экспарту, у той час як на Расею — толькі 36 %. Сытуацыя практычна перавярнулася. 5 гадоў таму было амаль 60 % на Расею, а 20 % — на ЭЗ. Зьмены кардынальныя. І ўсё гэта — праз рост цэнаў на нафту! Калі мы паглядзім дынаміку росту ВУП, то пабачым, што там цэнавы фактар на нафту ёсьць ключавым. Калі мы паглядзім на беларускі бюджэт, то

ўвядзеньне ПДВ па краіне прызначэньня і рост цэнаў на нафту ёсьць ключавымі для нападзеньня бюджэту. Таму насамрэч беларуская праблема не ў павышэньні цэнаў на энэрганосьбіты, а ў магчымым паніжэньні цэнаў на энэрганосьбіты. Падзеньне цаны на нафту стане крыніцай эканамічнага крызісу ў краіне. А гэта прывядзе да таго, што й цэны на газ пойдучь уніз, бо яны ўзаемазвязаныя.

На гэтым фоне мы маем вельмі складаныя праблемы ў рэальным сэктары. Мы маем устойлівае (зь месяца ў месяц) падзеньне экспарту ў Расею, паступовае нарастаньне крызісных зьяваў у сэктары, які ажыццяўляе рэальную перапрацоўку, стварае высокую даданую вартасьць. І гэтыя праблемы звязаныя з тым, што расейскі рынак, на якім пераважна прадаецца гэтая прадукцыя, становіцца канкурэнтны. Каб нашыя прадпрыемствы маглі працаваць у канкурэнтным рынку, яны павінны мець адэкватныя арганізацыйныя структуры, фінансавыя мэханізмы і матывацыю ў лідэраў гэтых прадпрыемстваў. Калі гэтага няма, то яны (з рознай хуткасцю) будуць губляць канкурэнтныя пазыцыі на расейскім рынку.

Аляксандар Фядута: Я б хацеў абмеркаваць іншы бок праблемы: якія палітычныя працэсы будуць адбывацца ў краіне? Лукашэнка разумее небяспеку, якая яму пагражае, калі ён перастане рэальна кантраляваць эканоміку. Гэта азначае, што яму трэба будзе пазбаўляць эканамічную эліту краіны натуральнага лідэра. Сёньня буйныя бізнэсоўцы, якія ідэальна ўпісаліся ў сыстэму, успрымаюць найлепшым пераемнікам сп. Сідорскага. Калі б Аляксандар Рыгоравіч сёньня надумаў сыходзіць, яны

б «скінуліся», каб забяспечыць яму бязбеднае існаваньне, абы пакінуў Сідорскага. Таму лёс Сідорскага будзе вартым жалю незалежна ад таго, чым скончацца перамо-вы пра газ. У кожным разе яны скончацца адстаўкай прэм'ера. Пытаньне ў тым, што будзе рабіць кіраўнічы клан, які арыентуецца на Сідорскага і асацыяваўся зь імем цяперашняга пасаля ў Пэкіне. Калі ў гэтых людзей хопіць сілы (бо грошай-то ў іх хопіць!) пачаць ствараць рэальную прамысловую апазыцыю і шукаць дыялёгу з апазыцыяй ідэалогічнай, гэта азначае, што ўпершыню будзе шанец падпісаць пагадненьне паміж дзьвюма элітамі краіны — інтэлектуальнай і эканамічнай. І Аляксандар Рыгоравіч атрымае насамрэч вельмі небяспечнага суперніка. Менавіта таму ён, найхутчэй, не дапусьціць такога блёку.

Кажуць, што ўжо прынятае рашэньне ліквідаваць інстытут дарадцаў прэм'ер-міністра. То бок цяпер прэм'ер-міністра пазбавяць «чыста з мазгамі», якія раней яму належалі паводле пасады. Лукашэнку задаволіць любы вынік газавых перамоваў, бо ён выдатна ўпісваецца ў канцэпцыю адстаўкі прэм'ера. Здаў «Белтрансгаз» — гэта ўрад здаў «Белтрансгаз», ня здаў «Белтрансгазу» — ня можаш дамовіцца: гэта выдатная нагода памяняць прэм'ера.

Каб быў такі выбар, мусяць удзельнічаць два бакі: з аднаго боку — тая эліта, якую я называю эканамічнай, прамысловай, з другога боку — ідэалогічная. Ці будзе яна ў стане пайсьці на нейкі пэўны кансэнсус з гэтым чынавенскім кланам, прадстаўніком якога ёсьць Сідорскі? Пры гэтым здаючы сабе справу, што ў гэтым разе нас чакае як найбольш становішча малодшага партнёра.

Многія з гэтых людзей ніяк не запэцканья рэпрэсіямі супраць апазыцыі. Але гэта не азначае, што яны нешта рабілі ня толькі для дэмакратыі, але і для культуры, што яны былі здольныя на нейкія знакавыя ўчынкi, што ў іх, нарэшце, ёсьць каму весці гэтыя перамовы. Мы дагэтуль жывём зь імі ў дзьвюх розных дзяржавах: ня толькі пад рознымі сымбаламі, але мы рэальна нідзе не перакрываюцца. Адсутнічаюць пляцоўкі, на якіх можна было б весці дыялёг. Вялікай праблемай будзе пошук супольнай мовы. Пагатоў, яна будзе ўскладняцца праблемай пошуку супольнай мовы ўнутры самой апазыцыі: між сыстэматызаванай апазыцыяй і апазыцыяй Плошчы рэальна існуе праблема пошуку супольнай мовы. Трэба шукаць мэханізмы, пры якіх мабільнасьць і ідэалогічная незашоранасьць новага пакаленьня, якія прыйшлі ў апазыцыю, можа быць канвэртаваная ў яго статус у агульным апазыцыйным полі.

Тут вельмі вялікае значэньне мае фігура Мілінкевіча. Ясна, што да моманту перамоваў з кіруючай сёньня намэнклятурай (я не кажу асабіста пра Лукашэнку) Мілінкевіч павінен заставацца статуснай асобай беларускай апазыцыі, бо, на жаль, нікога іншага на сёньня намэнклятура ня ведае. Было б вельмі сьмешна, калі б нехта ўзяўся весці перамовы зь лідэрам «канапнай» партыі ў 700 чалавек, намесьнікам якога быў сп. Альфер. Ніводзін буйны чыноўнік, ніводзін рэальна буйны бізнэсовец

**Аляксандар
Фядута:
Да моманту
перамоваў
з кіруючай
сёньня
намэнклятурай
(я не кажу
асабіста
пра Лукашэнку)
Мілінкевіч
павінен
заставацца
статуснай
асобай
беларускай
апазыцыі, бо
нікога іншага
на сёньня
намэнклятура
ня ведае.**

КРУГЛЫ СТОЛ

проста ня пойдзе ў такую апазыцыю. Мілінкевіч сымбалізуе новую канфігурацыю сілаў: кантактаваць з чалавекам, зь якім кантактуюць канцлер Нямецчыны, міністар замежных справаў Францыі... Як бы я ні крытыкаваў яго за тое, што ён езьдзіць туды часцей, чым у Слонім ці Рэчыцу, гэта да нейкай ступені павышае яго «капіталізацыю», як сказаў бы П. Данейка.

Пры гэтым трэба здаваць сабе справу, што, на жаль, Аляксандар Мілінкевіч і кожны чалавек, які мог бы стаяць на ягоным месцы, ня зможа стаць прэзыдэнтам нават на першых адносна дэмакратычных выбарах у Беларусі. Таму самае галоўнае — падпісаць саюз з той сілай, якая будзе здольная паставіць новага прэзыдэнта.

**Аляксандар
Фядута:
Лукашэнка
не рашыў
галоўнай задачы
— задачы
ўласнай
будучыні.**

Валер Булгакаў: Гэтага моманту не было 12 гадоў, і я ня бачу найменшага шанцу, каб гэта здарылася цяпер. А што вы думаеце наконт паводзінаў Аляксандра Рыгоравіча ў дні Плошчы: у яго была разгубленасьць?

Аляксандар Фядута: Дзякуй Богу, вы не пытаецеся ў мяне, ці быў ён здаровы. Ён быў здаровы! Ён паводзіў сябе як юнак, які абдумвае быцьцё. Яго мысленьне ўладкаванае так, што ён вырашае задачы ў меру іх паступленьня. У яго была задача «трэці тэрмін» — ён яе рашаў. Як яму здавалася, ён яе рашыў і думаў, што гэтым усё заканчваецца. І тут высветлілася, што нічога не заканчваецца!

Ён пабачыў, што нічога ня скончылася, бо ён не рашыў супэр-задачу. Ён аформіў юрыдычна трэці тэрмін, а што потым? Пажыцьцёвае? Сын? Лава падсудных? Лецішча ў бліжнім Падмаскоўі? Ён не рашыў галоўнай задачы — задачы ўласнай будучыні. Ён увесь гэты час думаў пра сваю будучыню. Цяпер перад ім стаіць цэлая куча пытаньняў, на якія ў яго няма адказаў.

Пытаньне «Хто вінаваты?» яго не цікавіць даўно: ён прызначае вінаватых па чарзе. А што рабіць, ён ня ведае, бо цяпер рэзка зьмянілася сытуацыя: рэзка зьмяніўся замежнапалітычны і эканамічны кантэкст. І ён дастаткова добра разумее, што гэты кантэкст будзе мяняцца. А калі кантэкст будзе мяняцца, гэта значыць, што ён, Лукашэнка, не кантралюе сытуацыю ў краіне, бо не кантралюе фактары, якія ўплываюць на сытуацыю ў краіне. Калі ён не кантралюе, то ён стараецца ў такіх моманты не прымаць ніякіх рашэньняў. Пакуль у яго была магчымасьць не прымаць ніякіх рашэньняў, ён іх не прымаў.

Цяпер усё адносна ясна. Ясна, як будзе паводзіць сябе Расея, ясна, як паводзіць сябе Захад, — можна прымаць нейкія рашэньні.

Валер Булгакаў: Мы да канца не абгаварылі спэктар пытаньняў, звязаны з стратэгіяй А. Мілінкевіча на бліжэйшыя 5 гадоў. Калі яму не памагчы, гэты палітык будзе вымушаны ісьці ўсыляваю ў 2011 г.

Андрэй Дзьнько: Я б хацеў запыраць распасуджанаму меркаваньню, што на Плошчу выйшла нейкая група нікім не кіраваных людзей. Вельмі многа людзей выйшла, бо гэта было вынікам звышчалавечых намаганьняў незалежнага грамадства. Многія заклікалі прыйсьці на Плошчу, Мілінкевіч двойчы ў сваіх тэлевыступях і двойчы ў радыёвыступях (а таксама на кожным мітынгі) заяўляў, што 19 сакавіка трэба быць на Плошчы. Я за перадвыбарны час, напэўна, 88 разоў пачуў, што 19-га я павінен быць на Плошчы. І гэта дало свой эфэкт!

Мы на сёньня ня можам паўплываць на сыравінную каньютуру на рынках, ад якой, як лічаць, тут многае залежыць. Але ці ёсьць такія рэчы, на якія мы можам паўплываць?

Аляксандар Фядута: Ува ўсіх актараў дэмакратычнага сэктару палітычнага поля існуе сёньня задача. Яна палягае ў тым, каб ня даць «адматаць» назад, ня даць адысьці з тых пазыцыяў, якіх мы дасягнулі. Па-першае, ня даць затаптаць Мілінкевіча, ня даць зьнішчыць гэтую пляцоўку для вядзеньня любых перамоваў — з Захадам, з Усходам, з уласнай намэнклятурай, з шырокімі народнымі масамі, з кім заўгодна. Легітымнасьць Мілінкевіча ўнутры будзе доўжыцца яшчэ 2 гады, ён усё яшчэ будзе ўспрымацца як натуральны лідэр. Тры гады пра яго будуць памятаць, што ён нечага дамогся. Далей, калі ня будзе датэрміновых выбараў і чаго іншага, мы ўвойдем у новы перадвыбарны цыкль. Умоўна кажучы, праз два гады трэба праводзіць Кангрэс. Мілінкевічу трэба выходзіць на яго, здаваць справы з таго, што ён зрабіў і атрымліваць мандат на наступную перадвыбарную кампанію альбо ў якасьці адзінага кандыдата, альбо ў нейкай іншай якасьці — лідэра руху, начальніка штабу... Яму неабходны новы даплыў легітымацыі.

Другі момант. Існуе новае пакаленьне, якое пакуль ня мае сваіх вагараў уплыву на сытуацыю, за выняткам флэш-мобаў і падобнага. Яны могуць праводзіць нейкія акцыі, але ў іх няма ўласнага голасу, уласнага інтэлектуальнага рэсурсу. Яны не ўпісанья ў цяперашнюю палітычную сыстэму. Гэта азначае, што ў бліжэйшыя 2 гады шэрагу мэдычных рэсурсаў неабходна абсалютна сьведама даваць ім слова. І таксама абсалютна сьведама частка палітычнага апазыцыйнага істэблішмэнту павінна канстытуяваць унутры сябе гэтую новую генэрацыю, прадстаўнікоў Плошчы. Я не кажу, што яны павінны саступіць ім месцы. Але калі ў палітычна-кансультацыйнай радзе сядзяць людзі, якія не рэпрэзэнтуюць нікога, і іх галасы значаць нашмат болей, чым галасы хлопцаў, якія могуць рабіць хоць нешта, гэта ўжо становіцца сьмешным.

Андрэй Вардамацкі: Ні ў якім разе не канстытуяваць унутры сябе! Каапэрацыя! Ад канстытуяваньня ўнутры адбудзецца распад арганізму.

Аляксандар Фядута:
Ува ўсіх актараў дэмакратычнага сэктару палітычнага поля існуе сёньня задача. Яна палягае ў тым, каб ня даць «адматаць» назад, ня даць адысьці з тых пазыцыяў, якіх мы дасягнулі.

Занатаваў Зьміцер Дзядзенка